

Eleştiri Örneği

NAKARAT (Ömer Seyfettin)

Giriş

Son 150 - 200 yıldır Türk ülkesinde sosyal ve siyasî şartların olumsuzluğu karşısında aydınımızın esas itibariyle kayıtsız ve bilinçsiz olması, yaşanmış gerçeklerdendir. Bu gerçek içinde diğer aydınlarımızdan soyutlayamayacağımız, belki de etkinliği sebebiyle önder aydınlardan kabulleneceğimiz subaylarımızı ayrı bir şekilde mütalaa etmemiz gerekir. Sadece cephelerde, kıt'alarda, karargâhlarda ve plân tatbikatlarında değil; ülkenin siyasî, sosyal ve kültürel hareketlenmelerinde etkinliğini gösteren, milletin ve ülkenin yönlendirilmesinde küçümsenmeyecek payı bulunan bir kadronun önemi tartışma götürmeyecek şekilde büyüktür.

İşte, bizim tahlil ve tenkidini yapmaya çalışacağımız, Ömer Seyfettin' in "Nakarat"ı yukarıdaki düşüncelerimiz çerçevesinde oluşturulmuş bir hikâyedir.

1. Vak'a :

a. Ara Düşüm: Hikâyenin başkahramanı; Pirbeliçe, Babina gibi Bulgar köy ve kasabalarında emrine verilen müfreze ile Bulgar çetecilerine karşı savaş veren bir Türk subayıdır. Başından geçen olayları anı def-terine kaydeder.

Hikâye başkahramanı, yaşanan gerçeklerden uzak, hayalci ve biraz da sıkılgandır. Pirbeliçe' deki görevine nisbetle daha aktif bir yer olan Babina' ya gitmek için binbaşısından ricada bulunur ve Babina'ya tayin olur. Burası küçük bir Bulgar köyüdür. Köyün tek tüccarı olan bir Bulgar'ın dükkânının üst katında bulunan, pislik içinde ve tek penceresi olan odaya taşınır. Askerlerine ise uygun bir mahalde çadır kurdurtur. Pirbeliçe'deki sıkılganlığı ve umursamazlığı burada da devam eder. Okuyamaz, yazamaz, yorgundur ve içinde bulunduğu ortamdan şikâyetçidir.

Bu duygular içindeyken bir ses duyar. Bu, bir kadın sesidir, tesirinde kalır, sesin sahibini merak eder. Karışık duyguların ve anıların derinliğinde kendini kaybeder. Bir taraftan İstanbul'u, Feneryolu'nu, peksimeti, annesini ve onun sarımsağını hayaller; diğer taraftan ise duvardaki yazıları okur. Bu yazılar, odanın daha önceki misafirlerinin hediyesidir. Bu duygu ve hayal anarşisi içinde dışarıdaki gürültüyle, biraz önce duymuş olduğu sesin sahibini görme fırsatını yakalar. Sesin sahibi; kaldığı odanın karşısındaki evde oturan, güzel, şuh, sarışın bir Bulgar kızıdır. İlk karşılaşmada birbirlerine tebessüm gönderirler. Artık, Türk subayı canlanmış, iştahı açılmıştır. Hatta, merkeze yazarak, Babina'da daha uzun süre kalmayı teklif eder. Lüzumlu hâllerin dışında odadan dışarı çıkmaz ve Bulgar kızı ile pencereden pencereye aşk yaşar. Bulgar kızı kendisine tesellidir. Çünkü, daha önceleri mutluluğu pek tadamamış, hatta ahlâk puanının düşüklüğü ve mahkûmiyeti dolayısıyla erkân-ı harp (kurmay subay) olamamıştır. Bu sebeple, adını sonradan öğreneceği (dükkâncının çırağı vasıtasıyla) sarışın Bulgar kızıyla avunur. Onun pencereden avazı çıktığı kadar söylediği Bulgarca şarkının sözlerini kendine göre anlamlandırır.

"Nat naş Çarigrat naş.." (seni seviyorum, seni seviyorum.)

Türk subayının tayini bir ay sonra Manastır'a çıkar. Gidecektir, ama içinde burukluk vardır. Bulgar sevgilisine hediye olarak bir kolonya dolu şişe hazırlar, dükkâncının çırağı ile kendisine gönderir. Fakat, yine mutlu değildir. Çünkü, her ne kadar sevgilisinin her pencereye çıkışta söylediği şarkıya kendi kendine bir anlam verdiyse de tam olarak Türkçe karşılığını öğrenememiştir. Nihayet dayanamaz, biraz çekingenlikle beraber Bulgar dükkâncıdan şarkının tercümesini ister. Aldığı cevap ilginçtir, meraklanır.

" - Haşa efendim. .../... Buranın ahalisi hep namusludur." (s.146)

Türk subayı, şarkının sözlerinin müstehcenliği üzerinde yorum yapar ve daha çok meraklanır. Zorlama karşısında dükkâncı, şarkının sözlerinin Türkçe tercümesini yapar:

"Bizim olacak, bizim olacak, İstanbul bizim olacak." (s.147)

Türk subayı beyninden vurulur, şaşırır, hatasını çok geç de olsa anlar. Bir tarafta Bulgar kızının şarkısında bile milliyetçilik yaptığını; diğer tarafta ise kendisinin ruh hâlini, vazife karşısındaki kayıtsızlığını, sorumsuzluğunu düşünür.

b. Ana düğüm:

1) **Zaman:** 1903 - 1904 yılları arası. (Hikâye kahramanının Bulgar kızıyla sürdürdüğü ilişkisinin süresi bir aydır ve mevsim kıştır.)

2) **Mekân:** Hikâye kahramanının anılarının yaşandığı bölge Makedonya'dır. (Pirbeliçe, Babina gibi Bulgar köy ve kasabalarıdır.) Daha dar mekân ise; Bulgar Babina köyündeki bir dükkânın üst katındaki odadır.

3) **İnsan unsuru dışında kalan figürlerin faktörü:** Bu çeşit figürlerin başında Bulgarca söylenen şarkı gelir. Çünkü, ana düğümü sağlayan en önemli faktör, bu şarkının Türkçe anlamında saklıdır.

Diğer bir figür ise; olayın yaşandığı süre içinde havanın çok soğuk olmasına karşın pencerenin açık tutulması ve Türk subayının pencerenin karşısında duvarın dibinde kaputuna sarılıp soğuktan korunmasıdır. (Bu şekilde Bulgar kızıyla görüşme fırsatını elde edecektir.)

Üçüncü figür, Bulgar kızına hediye olarak gönderilen kolonya şişesidir.

Son olarak; hikâyede genişçe yansıtılan duvar yazıları da insan unsuru dışındaki önemli figürlerden biridir. Bu yazılardan bazıları şunlardır :

"Bunu yazan bir muhalif ruzigâr. Kendi gitti ismi kaldı yadigâr." (s.132)

"Sekiz sene sonra istibdal tezkerelerimiz geldi. Yolunu unuttuğum köyüme dönüyorum. Darısı hemşehrilerimin başına." (s.132)

"Bu da geçer yahu ..." (s.132)

"Dün gece Çakalarof'u sardık. Yine elimizden kurtuldu." (s.132)

"Kible ocağın sağ köşesidir. Burada misafir kalacak din kardeşlerimin malûmu olsun." s.133)

4) **Dil ve Üslup:** Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin çoğunda görülen canlılık ve hareketlilik, bu hikâyenin özellikle sonuna doğru hızlanır, kendini daha belirginleştirir.

Entrik unsurlar hikâyede oldukça başarılı bir şekilde kurulmuştur. Çünkü, "Nakarar", merak unsurları doruk noktada olan, ayrıca okuyucunun beklemediği sonla bitirilen bir hikâyedir. Merak unsurları ile birlikte ilginç sonu hazırlayan, yoğuran da yine Bulgarca şarkıdır.

"Nakarar", oldukça sade bir dille yazılmıştır. Tasvirler ile konuşma bölümlerinin dilinde farklılık göze çarpmaz.

c. Ana Fikir: 19. y.y. sonları ile 20. y.y. başlarında Makedonya'da devlete zarar veren Bulgar çetecilerine karşı müfrezesi ile mücadeleye vazifeli bir Türk subayının, Bulgar milliyetçisi bir kadının güzelliğine kapılarak gaflet ve dalâlette bulunması, vazife mes'uliyetinden uzaklaşması, bilinçsizliği ...

2. Figürler:

a. Merkez figür (Merkez kişi):

Türk subayı: Hikâyenin kahramanı subaydır. Daha önce aldığı hapis cezasından ve disiplinsizliğinden kurtulmuş olamamıştır. Bu nedenle orduya ve devlete karşı gizli bir küskünlüğü görülür. Kendini pasif duruma getirerek içinde yaşadığı şartların zorluğundan kurtulmaya çalışır gibidir. Zaman zaman boşlukta olduğunu hissetmesine rağmen; iradesiz ve idealsiz bir insan özelliği çizer. Aynı zamanda trajiktir. Devlet ve milletin bekası için gerekli olan vazifenin icrası yerine; Bulgar kıızıyla 10-15 metre uzaktan aşk yaşamayı tercih eder. Neticede yanıldığını, yanlış tercih yaptığını anlar. Burukluğu, kendine kahretme duyguları ve yaşadığı anılardan başka bir şeyi kalmaz.

b. Karşıt figür:

Rada: Bulgar milliyetçisi, sarışın, güzel bir kızdır. Köylü olduğuna gözlerin inanamayacağı bir kızdır. Pencereden pencereye Türk subayına aşk nağmelerine benzer şarkısında millî duygu ve ideallerini terennüm ettiren bilinçli bir Bulgar kızdır.

Bulgar dükkâncı: Babina köyünün tek tüccarı olup, dükkânında köylünün her türlü ihtiyacına karşılık veren, Türklerle iyi geçinmenin menfaati icabı olduğunu bilecek kadar kurnaz bir Bulgar.

Dükkâncı çırağı: "Şiddetli soğuğa inat, yazmış gibi yarı çıplak dolaşan sıska" (s.132) dükkâncı çırağıdır. Çok az da olsa Türkçe bilir. Hikâye kahramanı Türk subayının Bulgar sevgilisine hediye olarak vereceği kolonya şişesini götürün; bu görevi yerine getireceğine Türk subayını ikna edebilmek için de inancı doğrultusunda haçını gösterip, küçük yaşta dindarlığını ortaya koymaya çalışan Bulgar çocuğu.

Yardımcı figürler:

Agâh usta: Hikâye kahramanının taburunda tüfekçidir. Yazar, onu sakalsız olmasına rağmen yüz itibarıyla Karagöz'e benzetir. Gençliğinde çapkınlık yapmış, güreş tutmuş, orta yaşlı bir askerdir. Hayatı; içki içmek, eğlenmek olarak bilir. Bu yüzden hikâye kahramanına nasihat verir, gençliğini yaşarken kendisini örnek almasını ister.

Binbaşı: Hikâye kahramanı Türk subayının Bulgar köyü Babina'ya atanmasını sağlayan, hikâyede kendinden fazla söz edilmeyen Türk subayı.

Hüsnü onbaşı: Merkez figür Türk subayının müfrezesinde bulunan, Bulgarca bilen bir Türk askeri.

Ayrıca, "Nakarât"ta bir doktor ve bir çavuş ismi geçer. Fakat, bunlar, özellikleri hakkında bilgi verilmeyen yardımcı figürlerdir.

3. Kavramlar ve Kabuller:

Hikâyedeki ana kavramlar şunlardır :

a. Hayalperestlik: (Merkez Figür: Türk subayı)

Hikâyede başkahramanın hayalperestliği şöyle verilir:

"...Yalnız ben meyus! Neden? Bu sefaletten, bu perişanlıktan! Ben mükemmel, muntazam, şık bir ordu istiyorum. Ben hayalimdeki orduyu, hayalimdeki hayatı istiyorum." (s.128)

Hikâyenin sonunda yaşadığı olaydan müspet olarak etkilenen Türk subayı kendini muhasebeye çeker. Hayâlperestlikten, idealsizlikten gerçeğe ve ulvî değerlere doğru yönelmek ister gibidir.

"İnsanın hayvandan farkı ne? Mukaddes, âli, yüksek bir fikre sahip olması değil mi? İşte anladım, bende şimdiye kadar böyle insanî bir fikir yokmuş. Her şeyi uzviyetimle tadarak, şehvetimin hayaliyle sezerek, hayvanî temayüllerimle arzu ederek yaşamışım." (s.142/143)

b. Milliyetçilik: (Karşıt Figür: Bulgar kızı Rada)

c. Kozmopolitlik: (Yardımcı Figür: Ağâh Usta)

Hikâyenin en önemli mesaj bilgisi şudur: Bir tarafta vazife mesuliyetini idrak edemeyen, kendini boşluk içinde hisseden, hayalperest, bilinçsiz bir Türk subayı; öbür tarafta ise, şarkısında bile Bulgar milliyetçiliği yapan, millî tarih ve millî kültür bilincine sahip bir Bulgar kızı...

Sonuç:

Tedricen devletin yıkılmaya doğru gitmesi, Balkan hezimetini ve Mondros Mütarekesi ...

Hikâye kahramanının özelliklerine sahip, benzer Türk aydını günümüz Türkiye'sinde hâlâ yaşamakta mıdır? Bu soruya "hayır!" diyebilmeyi çok isterdim. Fakat, hikâyede geçen olayın benzerlerinin yaşanıyor olması millî bilinci almış insan ve aydınımızı tedirgin etmektedir.

Eğer, günümüzde, hikâyede olduğu gibi, anlamını bilmediğimiz yabancı şarkıları zevkle dinliyor, tempo tutturuyorsak; «İtalyano valantino» gibi şarkılarda yabancı milliyetçiliklerinin yapılmasıyla ilgilenmiyorsak «Nakarât» hikâyesinden çıkarılacak mesaj; ulaşması gereken yere ulaşmamış, ulaştırılmamış demektir. Bunun da mesuliyeti; milleti yönlendiren, milletin gözü, kulağı ve gönlü olması gereken aydınımızdadır.